

100 let Jednoty československých matematiků a fyziků

Nástup nové generace k budovatelským úkolům ve školství i ve vědě před vznikem československého státu

In: František Veselý (author): 100 let Jednoty československých matematiků a fyziků. (Czech). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. pp. 54–64.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401955>

Terms of use:

© František Veselý

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

NÁSTUP NOVÉ GENERACE K BUDOVAATELSKÝM ÚKOLŮM VE SKOLSTVÍ I VE VĚDĚ PŘED VZNIKEM ČESKOSLOVENSKÉHO STATU

Od konce 19. století přešel kapitalismus do svého vrcholného stadia imperialistického. Rostla moc buržoazie české i německé, které měly některé společné zájmy. Rozvoj vědy a techniky byl buržoazií podporován v těch případech, když viděla, že pokroky vědy použité v praxi jí přinesou větší zisky. Střetnutí zájmů imperialistických mocností vedlo k první světové válce, která skončila porážkou Německa a Rakousko-Uherska. Velká říjnová revoluce a rozpad říše rakousko-uherské jsou důležité mezníky v politickém životě českého lidu. V době od konce 19. století až do konce 1. světové války došlo k velkým změnám ve vývoji ekonomickém, politickém, vědeckém i kulturním, což se odrazilo i v životě Jednoty.

Ještě roku 1890, kdy na Moravě byla politická moc v rukou německé buržoazie, bylo na celé Moravě jen 8 českých gymnasií a 3 reálky. Jestliže pak v letech 1891—1904 vzniklo na Moravě 23 nových českých středních škol, bylo to hlavně zásluhou Jana Slavíka, který v té době jako zemský školní inspektor v Brně svou obratnou politikou přispěl k jejich vzniku. Jan Slavík byl členem Spolku pro volné přednášky z matematiky a fyziky v Praze již od jeho ustavení 28. 3. 1862 stejně jako Josef Ložňák, který se po Ant. Grünwaldovi již od 6. 7. 1863 stal jeho prvním českým předsedou a který se stal rovněž zemským školním inspektorem v Brně roku 1896. V té době neměla Morava žádnou jinou vysokou školu než německou techniku v Brně. Olomoucká universita ztratila totiž roku 1851 fakultu filosofickou, roku 1855 fakultu právnickou a po zániku ranhojičského učení i teologické fakulty v letech sedmdesátých 19. století zanikla.

Česká vysoká škola technická v Brně vznikla v roce 1899 a ve

školním roce 1899/1900 byli na ni jmenováni čtyři profesori. Byl mezi nimi Karel Zahradník, známý nám již jako náměstek starosty JČM při jejím vzniku roku 1869, který od roku 1876 působil jako profesor matematiky na universitě v Záhřebu, a Jan Sobotka, který po vysokoškolských studiích v Praze, v Curychu u W. Fiedlera a ve Vratislavi u R. Sturmů působil jako středoškolský a vysokoškolský učitel deskriptivní geometrie ve Vídni. Roku 1900 přešel z pražské university na českou techniku v Brně František Kolářek. Potřeboval pro svoji práci fyzikální laboratoř, kterou si nemohl zařídit ve skromném pražském fyzikálním ústavu v Klementinu a kterou si chtěl vybudovat na brněnské technice. S ním přešel do Brna i jeho asistent František Záviška. Kolářek však nebyl v Brně spokojen a proto se po dvou letech vrátil na katedru teoretické fyziky pražské filosofické fakulty. Za svého nástupce doporučil Vladimíra Nováka, který se již roku 1896 habilitoval na pražské universitě pro experimentální fyziku; Vl. Novák působil pak na brněnské technice až do roku 1939. Záviška zůstal v Brně o rok déle než Kolářek, aby tu dokončil svou habilitační práci, a vrátil se do Prahy. Jeho nástupcem ve funkci asistenta u Vl. Nováka se stal Bedřich Macků. Zároveň s Kolářkem přešel z pražské techniky do Brna jako profesor matematiky Antonín Sucharda, známý již svými vědeckými pracemi zejména z geometrie, a jako profesor mechaniky a hydromechaniky byl na brněnskou techniku jmenován Václav Řehořovský, osvědčený a dlouholetý funkcionář JČM, který si i v Brně získal rychle takovou vážnost, že již rok po svém příchodu byl zvolen rektorem techniky.

V prvních letech budování české techniky v Brně působili i na jiných pracovištích v Brně mnozí dobří členové JČM. Kromě zmíněných již zemských školních inspektorů Jana Slavíka a Josefa Lošťáka byli to mnozí vynikající učitelé českých středních škol v Brně, jako např. ředitel reálky Václav Jeřábek, známý svými vědeckými pracemi z geometrie, profesor gymnasia Karel Petr, který se roku 1902 habilitoval pro matematiku na české technice v Brně, agilní profesor průmyslové školy František Nachtikal aj. Všichni tito pracovníci znali význam JČM jako střediska práce matematiků a fyziků v Praze a toužili po tom, aby se v Brně vytvořila filiální organizace Jednoty. Na podzim roku 1900 psal

o tom Fr. Nachtikal výboru JČM a navrhoval, aby byl v Brně zřízen odbor JČM. Jeho návrh byl projednáván dne 19. 10. 1900 na schůzi výboru JČM, na níž se se svými spolupracovníky v Jednotě loučil V. Rehořovský před svým odchodem do Brna. Stanovy Jednoty nepřipouštěly však zřízení odboru a proto byly hledány jiné cesty k uspokojení zájmů brněnských členů JČM. Hlavně zásluhou V. Rehořovského dal na jaře roku 1901 výbor JČM souhlas k tomu, aby v Brně byla zřízena pobočná čítárna a knihovna JČM. Jejím správcem byl nejprve F. Záviška a po jeho odchodu z Brna B. Macků. Fyzikální ústav české techniky se stal již za vedení Koláčkova místem pro schůzky brněnských členů JČM a zůstal jím i za vedení Vl. Nováka. První odbornou přednášku v tomto středisku vykonal dne 22. listopadu 1901 Jan Sobotka na téma O jednoduchosti konstrukcí geometrických. Od té doby se konaly pravidelné schůzky členů JČM, vyplňované přednáškami brněnských členů nebo pozvaných odborníků z Prahy, diskusemi o problémech vědeckých i školských, slavnostními nebo smutečnými vzomínkami aj.

K dalšímu budování brněnského vědeckého střediska matematických a fyzikálních věd přispěli v prvním desetiletí trvání české techniky v Brně též tito její učitelé: Bedřich Procházka, který přišel do Brna roku 1904 jako profesor deskriptivní geometrie po odchodu Jana Sobotky do Prahy, Vincenc Jarolímek, který téhož roku přišel do Brna jako zemský školní inspektor a po roce se habilitoval pro deskriptivní geometrii na české technice, Matyáš Lerch, který se vrátil roku 1906 jako profesor matematiky na techniku v Brně, Miloslav Pelíšek, který se habilitoval pro deskriptivní geometrii roku 1909, a Jan Vojtěch, který se v témž roce habilitoval pro matematiku.

Když koncem roku 1911 brněnští členové JČM požádali výbor JČM v Praze, aby brněnské středisko bylo vybudováno na lepším a pružnějším spolkovém základě, byla tato otázka prodiskutována a bylo dohodnuto, že budou vypracovány nové spolkové stanovy, které by připouštěly zřízení odborů v těch městech, která jsou sídlem vysoké školy. Když byly roku 1912 schváleny nové stanovy, podle nichž dostal spolek nové označení *Jednota českých matematiků a fyziků*, a když moravské místodržitelství schválilo dne 23. 1. 1913 stanovy brněnského odboru

JCMF, došlo dne 10. března 1913 k ustavující schůzi, na níž byl zvolen předsedou odboru Karel Zahradník, místopředsedou Vladimír Novák a jednatelem František Nachtikal. Po smrti Karla Zahradníka r. 1916 stal se předsedou brněnského odboru JCMF VI. Novák, který již tehdy měl velmi dobrou pověst vysokoškolského učitele, pečujícího též o další vzdělání učitelů fyziky, jimž v letech 1903—1913 každoročně přednášel v prázdninových kursech.

Zatím v Praze v prvních letech našeho století nastaly závažné změny v obsazení učitelských míst matematiky a fyziky na české filosofické fakultě i funkcí v Jednotě. V letech 1900—1902 projevila se v Jednotě i na filosofické fakultě krize, která měla svůj původ v odchodu starších osvědčených pracovníků. Asi od roku 1903 nastal však obrat k lepšímu, když učitelská místa na filosofické fakultě i důležité funkce v JČM přejímala nová generace mladých a schopných pracovníků, kteří svou prací vědeckou a činností v JČM dovedli vytvořit dobré základy pro největší rozkvět Jednoty v době mezi oběma světovými válkami.

Roku 1900 zemřel předseda JČM Martin Pokorný a jejího vedení se ujal Čeněk Strouhal, který při své práci pedagoga a autora kompendia experimentální fyziky musil zastávat mnohé veřejné funkce a plnit různé společenské povinnosti. Když téhož roku F. Koláček odešel z Prahy na brněnskou techniku, musil převzít dokonce i vedení semináře pro teoretickou fyziku, v němž se ovšem zabýval spíše problémy rázu elementárního. V té době nejvíce trpěla výchova posluchačů fakulty v matematice, kterou přednášel stárnoucí F. J. Studnička a churavějící Eduard Weyr. Nejkritičtější situace nastala, když v únoru roku 1903 zemřel Studnička, neboť v té době nepřednášel již také pro nemoc Eduard Weyr, který v červenci 1903 také zemřel. V této kritické situaci musilo Praze pomoci slibně se rozvíjející brněnské vědecké středisko.

Na podzim roku 1902 se do Prahy vrátil F. Koláček, který při předcházejícím dvouletém pobytu v Brně poznal Karla Petra. Spolu s děkanem pražské filosofické fakulty Bohuslavem Raýmanem se postaral o to, aby K. Petr byl co nejdříve povolán na českou universitu, kde pak začal přednášet již od počátku letního semestru šk. r. 1902/3. Roku 1904 přešel pak i Jan Sobotka z Brna na českou universitu v Praze. Oba

tito noví učitelé na pražské filosofické fakultě zvýšili ihned úroveň matematických přednášek a požadavky při zkouškách kandidátů středoškolské profesury matematiky. Především jejich zásluhou začala od té doby vzrústat úroveň odborného vzdělání českých středoškolských profesorů matematiky a deskriptivní geometrie i výchovy nových vědeckých pracovníků. Další vývoj české matematické vědy se dál zejména pod vlivem osobnosti Petrovy, která se nám dnes jeví jako nejsilnější pilíř naší matematické vědy celé první poloviny 20. století. Pražská obec matematiků byla pak posílena, když se na universitě habilitovali roku 1909 Bohumil Bydžovský, který v letech 1910—1917 suploval též přednášky z matematiky na pražské české technice, a Petrovi i Sobotkovi žáci Bohuslav Hostinský a Karel Rychlík, kteří se na universitě habilitovali roku 1912. Roku 1905 habilitoval se na universitě pro praktickou astronomii Petrův vrstevník a přítel František Nušl, když již předtím jednak sám, jednak ve spolupráci s Josefem Janem Fričem popsál a zkonstruoval nové typy astrometrických přístrojů, tzv. diazenitál a cirkumzenitál. Roku 1908 přešel však Nušl na techniku, kde se stal mimořádným a roku 1911 řádným profesorem matematiky. Václav Láska, který od roku 1895 působil jako profesor vyšší geodézie a astronomie na vysokých školách ve Lvově, vrátil se roku 1911 do Prahy jako profesor aplikované matematiky na filosofické fakultě. Roku 1913 habilitoval se tu pro teoretickou astronomii Grussův žák Vladimír Václav Heinrich.

Roku 1903 se po studijním pobytu v cizině vrátil do Prahy Bohumil Kučera a stal se tu docentem experimentální fyziky; roku 1908 byl jmenován mimořádným a roku 1911 řádným profesorem české university. Tento vynikající žák Koláčkův a Strouhalův ovlivnil vědecký vývoj celé generace našich experimentálních fyziků. Strouhal v něm získal též výborného pomocníka v posledních letech svého pětadvacetiletého úsilí o vybudování nového fyzikálního ústavu, jehož výstavba byla dokončena roku 1907, a při dalším úsilí o jeho vnitřní vybavení. Fyzikální ústav byl umístěn v budově č. 5 v ulici Ke Karlovu na Novém Městě, zatímco budova č. 3, s jejíž stavbou bylo započato po dokončení fyzikálního ústavu, sloužila hlavně ústavu matematickému. Dalšími po-

mocnisky Strouhalovými byli mimo jiné od roku 1912 docent Václav Posejpal a od roku 1910 asistent August Žáček, který se habilitoval roku 1918. Již za svého prvního pobytu v Praze usiloval F. Koláček marně o zřízení ústavu teoretické fyziky. Roku 1904 si zařídil ve Vele-slavínově ul. 94 na Starém Městě provizorní ústav, zatím co teprve roku 1911 si mohl zařídít ústav teoretické fyziky v nové budově matematického ústavu. Koláček se však z tohoto úspěchu dlouho netěšil, neboť již roku 1913 zemřel. Zručný experimentátor Koláček byl vynikající teoretik, který pracoval nejraději v optice; byl první fyzik, který podal elektromagnetickou teorii disperze světla. Jeho nástupcem se stal František Závíška, který se habilitoval již v roce 1908.

Roku 1911 vznikl i na německé universitě ústav teoretické fyziky, který vedl od 1. 4. 1911 do 30. 9. 1912 Albert Einstein, jehož nástupcem se pak stal Philipp Frank. O principu relativnosti přednášel Einstein v Praze v německém přírodovědeckém spolku Lotos v květnu roku 1911, zatím co o dva roky později přednášel o něm v JČMF poprvé Arnošt Dittrich.

Na počátku 20. století se ve většině evropských států projevilo silné hnutí za reformu vyučování matematice a přírodním vědám. Svědčí o tom např. důležitá jednání sjezdů německých přírodovědců a lékařů v Meraně (1905) a ve Stuttgartě (1906). Ze šlo o hnutí mezinárodní, dokazují jednání na kongresech matematiků v Heidelbergu (1904) a zejména v Římě (1908). V reformním hnutí u nás projeví tehdy velkou iniciativu mladí středoškolské učitelé Ladislav Červenka a Bohumil Bydžovský. Tehdejší návrhy na reformu vyučování matematice na středních školách lze heslovitě charakterizovat takto: podporovat rozvoj prostorové představivosti, prostoupit učivo pojmem funkce, zavést diferenciální a integrální počet, omezit abstraktní učivo, přihlížet k úlohám z praktického života, pěstovat vztah mezi matematikou a fyzikou a mezi matematikou a deskriptivní geometrií. Při vyučování fyzice neměla se uplatňovat pouhá recepce žáka, podporovaná sebekrásnějšími názornými pokusy a sebedokonalejšími učebnicemi, nýbrž činné a přímé poznávání přírody a jejích zákonů na základě vlastní zkušenosti žáka podporované učitelem.

Nebylo tehdy snadné prosazovat takové požadavky, jak lze ilustrovat např. poukazem na dva příspěvky v anketě, která se za předsednictví rakouského ministra Marcheta konala v lednu 1908 ve Vídni. Zatím co tam Čeněk Strouhal požadoval rozšíření vyučování matematice a zavedení základů diferenciálního a integrálního počtu i na gymnasiích, navrhoval bývalý ministr vyučování Gautsch, aby vyučování matematice bylo skončeno již v 6. třídě a aby vyučování fyzice bylo „osvobozeno“ od matematiky.

Marchetova nařízení, jimiž byly v letech 1908 a 1909 změněny učební osnovy všech typů středních škol, měla za cíl přiblížit výchovu žáků na střední škole potřebám současného života, omezit formalismus a ve vyučovacím procesu zdůraznit psychologický zřetel k žákovi. Nové učební osnovy byly zavedeny od počátku šk. roku 1909/10 v prvních pěti třídách najednou a z toho vznikly značné obtíže pro učitele, žáky i nakladatele učebnic.

Stanislav Petřra, který byl ředitelem JČM od roku 1904, se svou organizační prací zasloužil o to, že se zdařilo provedení plánu výboru na vydání středoškolských učebnic matematiky, fyziky a deskriptivní geometrie pro všechny typy středních škol. Na návrh K. Petra a B. Kučery byly zřízeny dvě speciální komise — matematická a fyzikální — které se poprvé sešly na společné schůzi dne 26. 4. 1909. Hlavní smysl práce výboru i speciálních komisí byl tehdy v tom, aby za autory učebnic byli vybráni dobří odborníci, aby rukopisy učebnic prošly přísným recenzním řízením uvnitř JČM ještě před jejich úředním schvalovacím řízením, aby v nich bylo používáno jednotných názvů a značek, aby středoškolské učebnice byly v souladu s vysokoškolskými a aby co nejvíce odpovídaly požadavkům, které na učebnice kladla tehdejší pedagogická věda. K provedení tohoto úkolu byli za autory učebnic vybráni: Ladislav Červenka a Bohumil Bydžovský pro aritmetiku, Miloslav Valouch a Jan Vojtěch pro geometrii, Josef Pithardt a Ladislav Seifert pro deskriptivní geometrii. Stanislav Petřra byl pověřen přepracováním Brožovy učebnice fyziky pro nižší třídy a za autory učebnic fyziky pro vyšší třídy byli určeni Jaroslav Jeništa, Bohuslav Mašek a František Nachtikal. Těchto učebnic, jež vyšly poprvé v letech 1910—1912, se při jistých poz-

dějších úpravách užívalo u nás 40 let. Pro mezinárodní instituce vypracovali o nich podrobné zprávy Karel Vorovka (aritmetika a geometrie), Ladislav Cervenka (deskriptivní geometrie) a Václav Posejpal (fyzika).

Roku 1904 byla provedena změna v redakci Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky, při níž došlo k účelné dělbě práce. Od 34. ročníku převzal redakci matematické části Časopisu Karel Petr, redakci fyzikální části Bohumil Kučera. Za jejich redakce zlepšila se úroveň Časopisu a vzrostl jeho rozsah. Zatím co jeho svazky mívaly do té doby průměrně asi 300 stran, měl ročník 41. již 720 stran; za první světové války ovšem rozsah jeho opět klesl pro nedostatek papíru i příspěvků. Také Příloha k Časopisu, vedená zkušenými redaktory, těšila se rostoucí oblíbě u středoškolských žáků.

Ve Sborníku Jednoty českých matematiků (od r. 1912 JČMF) vyšlo v letech 1903—1918 dalších 7 svazků. Z oboru matematiky a deskriptivní geometrie vyšla tu díla Jana Kolouška, Jana Sobotky a Karla Petra, z oboru fyziky díla Františka Kolářka, Čeňka Strouhala, Bohumila Kučery a Vladimíra Nováka.

Na pátém sjezdu českých přírodovědců a lékařů roku 1914 bylo v 1. sekci pro matematiku, fyziku a astronomii usneseno doporučit JČMF založení edice monografií, do níž by se přijímala monografická zpracování novějších otázek vědeckých, která by se svým větším rozsahem nehodila do Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky. I za nepříznivých poměrů válečných a za nejistých poměrů hospodářských, kdy vydavatelská činnost byla spojena s rizikem, přikročila JČMF k realizaci tohoto plánu již za války. V letech 1915—1918 vyšly 4 svazky nové sbírky, která dostala název *Knihovna spisů matematických a fyzikálních*, a jejich autory byli B. Hostinský, Jan Vojtěch a Vl. Novák. Jestliže se tato nová ediční akce i za války zdařila a jestliže JČMF přečkala kritická válečná léta bez vážných hospodářských škod, bylo to zásluhou organizačně talentovaného a prozíravého ředitele, který se stal nástupcem St. Petíry. Když v červnu roku 1915 byl St. Petíra povolán k válečné vojenské službě, zastupoval ho v jeho funkci Miloslav Valouch, který pak v prosinci téhož roku byl zvolen ředitelem JČMF a zastával pak tuto funkci až do své smrti v červnu 1952.

Rozmach publikační činnosti českých matematiků a fyziků v prvních dvou desetiletích 20. století oceníme náležitě teprve tehdy, když uvážíme, že uveřejňovali své práce též v publikacích vydávaných Českou akademií pro vědy, slovesnost a umění a Královskou českou společností nauk. Zmínku tu zasluhuje zejména *Přehled pokroků fyziky*, který od roku 1901 začal vydávat ve Věstníku České akademie B. Kučera. Jeho spolupracovníky a pokračovateli až do roku 1914 byli B. Macků, B. Mašek, Vl. Novák, St. Petíra, F. Závíška a A. Žáček. Tento Přehled sloužil dobře pracovníkům ve fyzice k rychlé informaci o současném stavu vědy. Podnětem k jeho vzniku byly *Přehledy o pokroku fyzikální chemie*, které ve Věstníku České akademie již předtím vydával fyzikální chemik Otokar Sulc.

Jednota nezapomínala nikdy na původní formu své činnosti, tj. na pořádání odborných přednášek z matematiky a fyziky a na péči o knihovnu, která vždy dobře sloužila jak studentům, tak i vědeckým pracovníkům. Na schůzích, které v prvním desetiletí tohoto století pořádala Jednota, přednášeli většinou mladí vědečtí pracovníci nebo posluchači vysokých škol, které výbor JČM od roku 1901 podněcoval udělením cen za nejlepší přednášky. Později však přibývalo přednášek a diskusí středoškolských učitelů matematiky a fyziky o metodických otázkách vyučování na středních školách nebo i o jiných obecných otázkách školských. Intenzivní úsilí JČMF o reformu našeho školství v letech po první světové válce mělo svůj původ v obsáhlých diskusích na schůzích JČMF v letech 1917—1918. Knihovna Jednoty, která vyrostla hlavně z odkazů a darů jejích oddaných členů a příznivců, se dále rozšiřovala a stala se již před první světovou válkou nejdůležitější matematicko-fyzikální knihovnou v českých zemích. Od roku 1908 byla umístěna ve třech místnostech nové budovy fyzikálního ústavu české university. Knihovník Jiří Kaván svou desetiletou pečlivou prací položil základ k novému řádnému vedení knihovny a roku 1909 připravil do tisku katalog knihovny, která měla tehdy již přes 6 000 svazků.

Na slavnostní schůzi dne 10. 11. 1912 vzpomínala Jednota 50. výročí vzniku Spolku pro volné přednášky z matematiky a fyziky, z něhož

se JČM vyvinula. Ani v seznamu hostů na slavnostní schůzi ani v seznamu blahopřejných dopisů učených a odborných společností, vysokých škol, úřadů i jednotlivců domácích i cizích nejsou jména německých institucí ani jednotlivců z Prahy, ačkoli německé vědecké instituce z Rakouska i z Německa Jednotě blahopřály. V předvečer první světové války měli k sobě čeští a němečtí vědečtí pracovníci v Praze dále než kdykoli předtím, což uvádím bez komentáře stejně jako několik následujících poznámek o osudech prvních funkcionářů Spolku.

První předseda Spolku pro volné přednášky Anton Grünwald, em. profesor německé techniky v Praze, neprojevil zájmu o výroční oslavy. První místopředseda Spolku Josef Vaňaus, který strávil největší část svého života jako profesor gymnasia v Jičíně, ušetřil svou skromností a šetrností poměrně značné jmění, které celé věnoval ve prospěch různých vědeckých institucí. Roku 1909 daroval JČM anonymně 5 000 korun ke zřízení fondu pro vědecké bádání, jichž Jednota spravovala již více. Zřízení Vaňausova fondu bylo vyhlášeno na slavnostní výroční schůzi, již se Vaňaus již nedožil. První jednatel Spolku Josef Finger se po učitelském působení na středních školách v Lokti a Lublani stal roku 1875 profesorem vídeňské polytechniky, blahopřál Jednotě k výročním oslavám vřelým dopisem. Udržoval s ní a s jejími funkcionáři písemně i osobní styky až do konce svého života. V dubnu 1923 psal Jednotě naposled s slova „Slavné Jednotě českých matematiků a fysiků posílám co jediný ještě žijící zakladatel Jednoty tisíceré nejúpřímnější pozdravy a nejvřelejší přání z celého srdce k hojnému blahému vědeckému rozkvětu, k slávě vlasti a národa českého“, která tvoří závěr jeho dopisu, svědčí o tom, jaký poměr měl k Jednotě tento vědecký pracovník až do konce svého života. První knihovník Spolku Gabriel Blažek se také nedožil oslav 50. výročí jeho vzniku. V letech 1867—1907 byl profesorem matematiky na české technice v Praze a v roce 1882 jejím rektorem. Při oslavách 25. výročí vzniku Spolku roku 1887 měl vzpomínkovou přednášku o vzniku Spolku, ale od té doby jeho činnost učitelská i styky s Jednotou byly omezeny jeho činností politickou i hospodářskou. Mimo jiné byl poslancem na říšské radě a od roku 1907 presidentem správní rady Hypoteční banky království českého.

Roku 1912 při oslavách 50. výročí svého založení měla Jednota již přes 1 000 členů a do té doby vydala již přes 240 spisů.

Roku 1912 vydala JČM spis V. Posejpala *Dějepis Jednoty českých matematiků* a po jubilejních slavnostech vyšel oficiální spis JČMF *Půlstoleté jubileum Jednoty českých matematiků a fysiků v Praze*.